

Друга Всеукраїнська наукова конференція

**«Історія та археологія
України: сучасні
тренди досліджень»**

29 квітня 2026 року

М.Одеса

Міністерство освіти та науки України

**Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені К. Д.
Ушинського»**

**Полтавський національний педагогічний
університет імені В. Г. Короленка**

**Відділ історії козацтва на півдні України Науково-дослідного
інституту козацтва при Інституті історії України НАН
України**

Одеський національний морський університет

Одеський історико-краєзнавчий музей

**ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ УКРАЇНИ:
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ДОСЛІДЖЕНЬ**

Збірка наукових праць

Електронне наукове видання

Одеса – 2026

УДК 94(477)+903(477):(06)

Рекомендовано до друку кафедрою
історії України Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол № 11 від 20 травня 2026 р.

Рекомендовано до друку вченою радою
Державного закладу «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
Протокол №14 від 28 травня 2026 р.

Редакційна колегія:

к.і. н., доцент Сєкєрська О. П. (Одеса) – *відповідальний редактор*
Лаборант кафедри історії України Нікіфорова Н. А. (Одеса) –
відповідальний секретар
д. і. н., професор Бабенко Л. Л. (Полтава)
д. і. н. Бруяко І. В. (Одеса)
ас. Родіял Д. О. (Одеса)

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка
наукових праць / за ред. О. П. Сєкєрської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам сучасної
історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та
археології України. До неї увійшли публікації молодих вчених, аспірантів та
здобувачів освіти, оприлюднені на I Всеукраїнській науково-практичній
конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень», яка
відбулася **29 квітня 2026 року** у ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д. Ушинського».

Видання розраховане на вчених-істориків, викладачів, студентів і усіх, хто
цікавиться історією та культурою України.

Рецензенти:

д. і. н., професор Михайлуца М. І.
д. і. н., професор Діанова Н. М.

Видано за редакцією авторів-здобувачів та наукових керівників

ВІДОБРАЖЕННЯ ІДЕЙ ГАДЯЦЬКОГО ТРАКТАТУ 1658 РОКУ В УГОДАХ ГЕТЬМАНІВ Ю. ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ТА П. ТЕТЕРІ З РІЧЧЮ ПОСПОЛИТОЮ <i>Мірошніков Ярослав, Бачинська Олена</i>	c.126
БІОГРАФІСТИКА: ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ, ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДИ <i>Нестеренко Тетяна</i>	c.135
СТАНОВИЩЕ ПРАВОСЛАВНИХ ЦЕРКОВ В УКРАЇНІ В ПЕРІОД РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ <i>Нікіфорова Анастасія</i>	c.141
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ШТАТНА РЕОРГАНІЗАЦІЯ ГУБЕРНСЬКОГО АПАРАТУ ЯК ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ РАДЯНСЬКОЇ ЕЛІТИ ОДЕЩИНИ (1922 – 1923 РР.) <i>Павлов Роман</i>	c.150
ПОСЕЛЕННЯ ЕПОХИ ПІЗНЬОЇ БРОНЗИ ОКТЯБРІ І (ЗА МАТЕРІАЛАМИ РОЗКОПОК 1976 ТА 1978 РР.) <i>Пелик Олександр, Снитко Іван</i>	c.156
УТВОРЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОДЕСЬКОГО РОК-КЛУБУ ЕПОХИ 1986-1991 РОКІВ <i>Рачинський В'ячеслав-Елістер, Савченко Віктор</i>	c.166
КУЛЬТИ БОГІВ В ОЛЬВІЙСЬКОМУ ПОЛІСІ <i>Семзеніс Дарія</i>	c.175
ДІЯЛЬНІСТЬ РОБСІЛЬТЕАТРУ ЯК ЧИННИК УКРАЇНІЗАЦІЇ ОДЕЩИНИ (1924 – 1926 РР.): РЕПЕРТУАРНИЙ І ІДЕОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ <i>Солодка Марія</i>	c.185
СХІДНЕ ПОДІЛЛЯ ЯК КОЗАЦЬКИЙ КРАЙ: ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ (XVII – ПОЧАТОК XVIII СТ.) <i>Сотніченко Олександр</i>	c.191

Олександр Сотніченко, здобувач другого
рівня вищої освіти
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», м. Одеса

Науковий керівник: **Віктор Савченко**,
д.і.н., професор кафедри історії України
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», м. Одеса

СХІДНЕ ПОДІЛЛЯ ЯК КОЗАЦЬКИЙ КРАЙ: ВІЙСЬКОВО- ПОЛІТИЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ АСПЕКТИ (XVII – ПОЧАТОК XVIII СТ.)

Анотація: У статті досліджується процес становлення Східного Поділля (Брацлавщини) як одного зі стратегічних центрів козацького руху у XVII – на початку XVIII ст. Проаналізовано роль регіону в системі Гетьманщини через діяльність Івана Богуна, Данила Нечая, Івана Виговського та Семена Палія. Окрему увагу приділено військово-стратегічному значенню міст-фортець і соціально-економічним процесам у регіоні.

Ключові слова: Східне Поділля, Брацлавщина, козацтво, Гетьманщина, Шаргород, Іван Богун, Семен Палій, Данило Нечай.

Східне Поділля, історично відоме як Брацлавщина, у XVII столітті відіграло важливу роль у процесах формування української державності [1, с. 134]. Його прикордонне розташування між Річчю Посполитою та степовими територіями зумовило формування специфічного соціального середовища, у якому поєднувалися військові та господарські функції населення [2, с. 78].

Актуальність дослідження визначається необхідністю вивчення регіональних особливостей розвитку козацтва, оскільки саме прикордонні території забезпечували обороноздатність українських

земель у період політичних трансформацій XVII – початку XVIII століття [3, с. 210].

Постановка проблеми. Дослідження історії українського козацтва XVII – початку XVIII століття залишається одним із ключових напрямів сучасної історичної науки [1, с. 145]. Особливого значення у цьому контексті набувають регіональні студії, які дозволяють глибше розкрити специфіку функціонування козацького устрою на окремих територіях.

Попри наявність значної кількості наукових праць, роль Східного Поділля здебільшого розглядається в межах загальноісторичних процесів без належного висвітлення його регіональних особливостей [1, с. 156; 4, с. 45]. Зокрема, недостатньо дослідженими залишаються питання функціонування регіону як прикордонного військово-політичного простору, а також специфіка його соціального розвитку.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів у навчальному процесі, зокрема під час викладання історії України, а також у подальших наукових розвідках з проблем регіональної історії [5, с. 32].

Вагомий внесок у дослідження зазначеної проблематики зробили провідні українські історики, зокрема М. С. Грушевський [1, с. 167], М. Г. Крикун [2, с. 91], О. М. Завальнюк [4, с. 52] та Т. В. Чухліб [5, с. 40], у працях яких висвітлено окремі аспекти розвитку регіону в козацьку добу.

Методи дослідження. У роботі використано історико-генетичний метод для аналізу розвитку козацького устрою та порівняльно-типологічний метод для дослідження військово-політичних процесів [2, с. 102].

Результати та обговорення. Східне Поділля як центр козацького руху Східне Поділля було одним із ключових центрів національно-визвольної війни середини XVII століття [3, с. 245]. Брацлавський полк відігравав важливу роль у забезпеченні оборони регіону.

Діяльність Данила Нечая сприяла організації військових сил та мобілізації населення [4, с. 88]. Його загибель у 1651 році стала значною втратою для козацького руху [1, с. 178].

Іван Богун застосовував ефективні оборонні стратегії, зокрема під час бойових дій 1651 року [3, с. 260]. Соціальна структура регіону включала козацтво, селянство та міщанство [2, с. 115]. Військова служба була важливою складовою життя населення. Козацтво

виконувало адміністративні функції, а селянство активно долучалося до повстанського руху [4, с. 97].

Основою економіки становили землеробство, скотарство та ремесла. Важливу роль відігравали торговельні шляхи [6, с.56-60]. Міста-фортеці виконували як економічні, так і оборонні функції [2, с. 123].

У період гетьманування Івана Виговського Східне Поділля залишалося важливим політичним регіоном [1, с. 190]. Гадяцький договір 1658 року передбачав включення українських земель до федеративної держави [3, с. 312].

Наприкінці XVII століття козацькі традиції зберігалися попри політичні обмеження [5, с. 85]. Важливу роль у цьому процесі відіграв Семен Палій. Його діяльність сприяла відновленню козацького устрою та зміцненню місцевого самоврядування [5, с. 102]

Висновки. Східне Поділля у XVII – на початку XVIII століття відігравало важливу роль у розвитку українських земель. Його прикордонне положення сприяло формуванню специфічної соціально-військової системи. Регіон був важливим центром формування козацької адміністрації та політичної культури. Діяльність козацьких лідерів сприяла збереженню традицій.

Список використаних джерел

1. Грушевський М. С. *Історія України-Руси: В 11 т., 12 кн.* Київ: Наукова думка, 1996. Т. VII: Козацькі часи. 628 с.
2. Крикун М. Г. *Адміністративно-територіальний устрій Правобережної України в XV-XVIII ст. Кордони воєводства у світлі джерел.* Київ: Інститут української археографії, 1993. 184 с.
3. Смолій В. А., Степанков В. С. *Богдан Хмельницький. Соціально-політичний портрет.* Київ: Темпора, 2009. 680 с.
4. Завальнюк О. М. *Козацька доба в історії Поділля.* Кам'янець-Подільський: Медобори, 2004. 136 с.
5. Чухліб Т. В. *Козацьке коріння Вінниччини.* Київ: Наш час, 2006. 270 с.
6. Боплан Г. Л. *Опис України.* Київ: Наукова думка, 1990. 256 с.

Oleksandr Sotnichenko
scientific supervisor Viktor Savchenko

***EASTERN PODILLIA AS A COSSACK REGION: MILITARY,
POLITICAL, AND SOCIAL ASPECTS (17TH – EARLY 18TH
CENTURIES)***

Abstract. *This article examines the process of the emergence of Eastern Podillia (Bratslavshchyna) as one of the strategic centers of the Cossack movement in the 17th and early 18th centuries. It analyzes the region's role in the Hetmanate through the activities of Ivan Bohun, Danylo Nechay, Ivan Vyhovsky, and Semen Paliy. Special attention is paid to the military-strategic significance of fortress towns and socio-economic processes in the region.*

Keywords: *Eastern Podillia, Bratslavshchyna, Cossacks, Hetmanate, Sharhorod, Ivan Bohun, Semen Paliy, Danylo Nechay.*

Електронне наукове видання

Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень: збірка наукових праць / за ред. О. П. Секерської. Одеса, 2026. 274 с.

Збірка наукових праць присвячена важливим проблемам історичної науки, які стосуються сучасних трендів досліджень історії та археології України. До неї увійшли дослідницькі нароби молодих вчених, аспірантів та здобувачів освіти першого – другого рівнів, які були оприлюднені на II Всеукраїнській науково-практичній конференції «Історія та археологія України: сучасні тренди досліджень» 29 квітня 2026 року у Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». Видання розраховане на дослідників-істориків, викладачів, здобувачів освіти і усіх, хто цікавиться історією та культурою України.

Матеріали подано в авторській редакції

Макетування: Родіяд Д. О.

Дизайн обкладинки: Засоба К. І.

Одеса 2026